

XXXIV.

ODMIANY WYSOKOŚCI BAROMETRU PRZY POWIERZCHNI ZIEMI, UWAŻANE W RÓŻNYCH JEJ MIESCACH I CZASACH, JAKO TEŻ WZGLĘDNE NA KIERUNEK WIATRU I ODMIANY ATMOSFERY.

188. Idąc co raz daléj od Równika ku biegunom, właściwe odmiany miejsca, co do wysokości barometru co raz się powiększają. — Tak w Peru pod Równikiem i w poziomie morza, odmiany te ledwo od 2. do 4. linii dochodzą. W Paryżu wynoszą linii 10. 5. W Francyi północnéj w ogólności są większe, niż w południowéj. — W Amszterdamie linii 17, 1. W Elizbergu w Norwegii linii 23, 7. W Petersburgu Ru 1725. widziano barometr wysoki cali 30, 59", inną razą cali tylko 28, 14" a zatem odmiana do trzech cali się rozciąga (cale Angielskie).
189. Mieśca, leżące między 46° i 49° szer. geogr. leżą prawie najwyżéj, względem poziomu morza: średnia na nich wysokość barometru okazała tylko cali 27, 09. — Między 50° , a 60° szer. geogr. leżą prawie najniżéj względem poziomu morza i wysokość średnia barometru czyni 27. cali 10 linii 1.

190. Co do odmiany barometru względem czasu; zlicznych postrzeżeń na różnych miejscach między 18° i 60° szer. geogr. wnieśli Fizycy: że wielkość średnia odmian barometru czyni na jesień linij 10, 9. na Wiosnę li: 8, 3 na Lato li: 7, 2 na Zimę li: 11, 10. — Na rok cały wielkość średnia tych odmian czyni linij 9. lub 10. — Zlicznych postrzeżeń X. Cotte we Francyi czynionych, okazuje się że największe odmiany podnoszenia i opadania przypada w miesiącu Listopadzie i Lutym w Montmorency — albo w miesiącach Grudniu i Styczniu iak w Lion. — Najniżey zaś stoi w miesiącach Czerwcu i Lipcu. — Co do godzin dnia barometr około 8mej wieczorem stoi najwyżey, a około 2ihey po południu najniżey. — WKlimatach Europy gdzie zmiany w atmosferze tak często bywają, trudno jest dostrzedz podobną różnicę. — W kraiach zaś ciepłych to się prawdzi statecznie; tam prócz tego w nocy barometr stoi wyżey, wdzień opada. U nas zimną stoi barometr wyżey jak w lecie.

191. Co do reszty odmian nayożytecznihey będzie tu przytoczyć obserwacye Jana Sniadeckiego z Ru 1815 wyciągnięte na obserwatoryum Wileńskiem (*).

„ Największa wysokość barometru była
 „ 28 calów 5 linij stop: par. czyli 341 linij;

(*) Dziennik Wileś: No 13. 1816. — karta 65 i dalsz.

„ ta przypadła 2. Stycz. n. s. przy wietrze
 „ wschodnim. — Najsłabsza wysokość baro-
 „ metru 27 cal: 0, 2 linii; czyli 324, 2 linii:
 „ ta przypadła 3. Marca n. s. przy wietrze
 „ połud — zachod — a zatem całoroczna oscyl-
 „ lacya bar. wynosi 16, 8 linii (*)

„ Siła prężąca w Październiku była nay-
 „ większa i wysok. śred. bar. była 27 calów
 „ 16, 92 linii, czyli 334, 92 linii, przy wiatr.
 „ połud. wschodnich i czasem przy połud:
 „ zachodnich z przemagającą pogodą. — W mie-
 „ siącu Maja siła prężąca była najsłabsza i
 „ wysok: śred: bar. 27. calów — 5, 5 linii czyli
 „ 329, 5 linii przy wiatrach północno zachod. i
 „ zachod. i przy śłotach. — Wysokość średnia
 „ z całego roku była 27 . cal. 8, 27 linii czyli
 „ 332, 27 linii” (**)

192. Co do odmian barometru względnie do kie-
 runku wiatru i odmian atmosfery, takie po-
 daje tenże Sniadecki zgodne z postrzeganiem
 wielu innych uczonych, wiadomości.

(*) Z dziesięcioletniej obserwacji w Świątocy poka-
 zało się iż najwyżey stał barometr Rn 1814 dnia
 12 Lutego — 28 cali 6 linii v s. nayniżey zaś dnia
 24 Lutego 1816 Roku 26 cali, 6 linii v. s.

(**) Do podobnych doświadczeń należałoby mieć ha-
 rometra tych samych wymiarów i dokładności na
 różnych miejscach.

„ Podnoszenie się merkuryusza w baro-
 „ metrze zapowiada pogodę, jego opadanie o-
 „ strzega o słońcie, jako to o deszczu, śniegu,
 „ burzy i o wiatrach gwałtownych.— W czasie
 „ upałów osobliwie przy wietrze południowym
 „ spadanie merkuryusza przepowiada grmo-
 „ ty i pioruny.— W zimie podnoszenie się bar.
 „ skazuje mroz i zimno suche: w czasie mro-
 „ zów spadanie merkur. na trzy lub cztery
 „ podziały, znak daje odwilży, ale przy cią-
 „ głym mrozie podnoszenie się bar. zapowia-
 „ da śnieg.— Jeśli słońce zaraz następuje po
 „ opadnięciu bar. to długo niepotrwa: podo-
 „ bnie jeżeli w krótko po podniesieniu się ba-
 „ rom. nastąpiła pogoda: to krótko trwać bę-
 „ dzie. — Jeżeli barometr podnosi się przez
 „ dwa lub trzy dni w czasie słońca, spodziewać
 „ się trzeba ciągłej pogody.— W czasie pogo-
 „ dy jeżeli barometr dużo ale zwolna spada,
 „ i to opadanie trwa dwa lub trzy dni przed
 „ deszczem, trzeba się spodziewać wielkiej
 „ słońcy, a nawet wiatrów gwałtownych.— Ba-
 „ rometr spadłszy bardzo nisko po burzy i
 „ wiatrach gwałtownych, zwykł się podnosić
 „ znacznie i nagle.— Halley spomina, iż wi-
 „ dział podniesienie się barometru na 18 linii
 „ w przeciągu sześciu godzin, po długiej bu-
 „ rzy i wietrze połud. zachodnim.— Bieg nie-
 „ pewny i kołyszący się barometru pokazuje
 „ niepewny i chwiejący się stan atmosfery. —

193. „ Napisy na barometrach o deszczu, pogodzie
 „ burzy i t. d. są częstokroć zawodne, i nie-
 „ zgodzą się ze stanem nieba; kiedy nie są
 „ na samém miejscu z długich obserwacyi o-
 „ znaczone; bo te punkta odmian atmosfery-
 „ cznych zawisły od położenia, to jest od
 „ wyniosłości lub zapadłości miejsca, na któ-
 „ rym obserwujemy. — Ze zaś nie tak pewna
 „ barometru wysokość, jako raczéy bieg w
 „ górę i na dół, i dążenie do dzwigania się
 „ lub spadku ostrzega nas, o odmianach atmo-
 „ sfery; dla tego baczyć należy na następu-
 „ iące postrzeżenia.

„ *Naprzód.* Kiedy powierzchnia merku-
 „ ryusza w rurce barometrycznéy jest wy-
 „ pukła, to jest znacznie w środku podniesio-
 „ na, barometr dąży do dzwigania się w górę.
 „ *Powtóre.* — Jeżeli też powierzchnia merku-
 „ ryusza jest zakłęśniona w środku, barometr
 „ ma spadać. — *Potrzenie.* Kiedy powierzchnia
 „ merkuryusza jest spłaszczona i mało wy-
 „ pukła, barometr jest w stanie spoczynku,
 „ czyli zastanowiony w swym ruchu. *Poczwór-
 „ te.* Lekkie poruszenie i wstrząśnienie ba-
 „ rometru wprawia go w bieg i przyprowadza
 „ blisko punktu do którego dążył.

„ Wiatry z różnych stron wiejące, choć
 „ może nie są naybliższą przyczyną; ale nay-
 „ więcéy ciągną za sobą odmianę barometru
 „ wedle następujących postrzeżeń. — Barometr
 „ naywyżey się podnosi przy wietrze wscho-

„dnim, albo wschodnio-północnym: nayni-
 „żę spada przy wietrze połud: albo połu-
 „dniowo-zachodnim. — Jeżeli barometr po-
 „dnosi się z wiatrem północnym i czas jest
 „pogodny; ślota i deszcz nienastąpi, chyba
 „że wiatr z północnego przejdzie na południo-
 „wy. — Jeżeli panuje ślota przy wietrze po-
 „łudniowym, ta nieustanie i niesprowadzi
 „pogody, póki wiatr nieobróci się na zachód,
 „albo na punkt jaki ku północy. — Jeżeli
 „barometr spada, a wiatr wieje od południa,
 „rzadko chybia deszcz i ślota.”

194. Te i tym podobne obserwacye noszą cechę ja-
 kiéys pewności, z tego względu ważne bydz
 mogą dla postrzegaczów różnego stanu a w szcze-
 gólności rólnika, którego prace w naywiększý
 zostaią niekiédy zaległości od stanu atmosfery.
 — Ciśnienie na barometr wcale jest rzeczą
 różną od zmian pogody lub niepogody, gdyż
 wpływ Księżyca i Słońca, lub innych miesco-
 wych a nieprzewidzianych okoliczności, nie
 są w prawdzie rzeczy do wykalkulowania,
 połączone jednakowoż z obserwacyami tempe-
 ratury, i hygrometrów mogą więcéy jak przez
 połowę zapewnić, o mającéy nastąpić zmianie,
 a przeto zawsze znaczącemi będą.

195. Pożytecznie jeszcze tu będzie przyłączyć tę
 uwagę, że znaiąc średnią wysokość barome-
 tru danego miesoa, która tylko ciąglą kilko-

letnią obserwacją dostrzedz się może, można sobie za prawidło obrać w wyznaczaniu podziałki, która ma wskazywać na barometrze odmiany atmosfery; to postrzeżenie. — Ze wysokość średnia barometru jest stanem obojętnym atmosfery, podniesienie się nad nią, przepowiada w ogólności pogodę, zniżenie się słońcy: wzięwszy przeto różnicę o trzy linie na każdą odmianę, możnaby podobną Swisłoc-kię (gdzie wysokość średnia jest wyciągnię- tą z kilkoletniej ciągłej obserwacji) zrobić podziałkę.

S W I S Ł O C Z.

<i>Calc</i>	<i>—</i>	<i>linie</i>	<i>Stan atmosfery</i>	<i>wiatr.</i>
26	—	9	Deszcz burza	Zachód
27	—	1	Czas dżdżysty	Połn. Zach.
27	—	4	wyso: śred: Niestaly	P. Zac. Połu,
27	—	7	pogoda	Zach. Półn.
27	—	10	bardzo piękny	Północ
28	—	1	upał lub cisza mroźna	Północ

XXXV.

O WYMIARZE WYSOKOŚCI PRZEZ BAROMETR.

136. Przełożywszy, ile odkrycie ciśnienia powie- trza, na powierzchni innych ciał, posłuży- ło do wydoskonalenia teorii o tym płynie, pozostaje nam okazać przystósowanie tegoż